

Инж. Вељко КОНТИЋ
Шумско газдинство — Никшић

Уређење бујичног подручја Грачанице

И У в о д

Пред сам рат, 1940. године, био је израђен генерални пројекат за уређење бујичног подручја Грачанице укључујући главне притоке р. Грачанице: Мачак и Слатишњак. Са изградњом Жељезаре у Никшићу приступило се комплексном рјешавању тока ријеке Грачанице јер се поставило питање снабдијевања жељезаре индустриском водом, те се дошло до закључка да је то једино могућно изградњом једног акумулационог базена у подручју Грачанице. Даљим студирањем водопривредног значаја горњег слива ријеке Зете, гдје се уклапа и слив Грачанице, и приступањем изградњи хидроенергетског система „Горња Зета“ питање бујичног уређења слива ријеке Грачанице са својим многобројним притокама није се могло одлагати. Подизање акумулације Ливеровићи диктирало је као приоритетни задатак приступање уређења овог бујичног одручја. У том циљу 1952. године приступило се изради генералног пројекта за уређење бујичног подручја Грачанице. За основу је узет раније израђени пројекат, али који се морао знатно допунити и прилагодити новонасталој ситуацији у овом подручју. Циљ уређења овог бујичног подручја био је у првом реду обезбјеђење акумулације Ливеровићи од затрпавања бујичним наносом, који се спирањем у горњем току као и подривањем обала Грачанице и њених већих притока транспортује у правцу плавине у Никшићком пољу до ушћа у ријеку Горња Зета. У току 1953. године након одобреног пројекта приступило се првим радовима како грађевинским тако и шумско-узгојним, упоредо са радовима који су се изводили на брани акумулације Ливеровићи.

II Опште карактеристике бујичног подручја

Бујично подручје ријеке Грачанице сачињава слив са следећим притокама и то са десне стране: Усовина, Жљебина, Слатишњак и Мачак; а са лијеве: Буковик, Гојуша и Јабланица. Сама

Грачаница је лијева притока ријеке Горње Зете. Изворишни дио Грачанице почиње од Блага изнад села Горње Мораково на надморској висини 1100 м., а одатле тече равничарским дијелом Никшићке Жупе до уласка у клисурасти дио гдје је подигнута бетонска брана за акумулацију Ливеровићи. Између Жировнице и Требјесе излази из клисуре и даље тече широком плавинам до ушћа у Горњу Зету. Дужина плавине износи око 5 км. са просјечном ширином 250 м. Усљед малог пада плавине, око 0,5‰, и велике ширине временом се овдје акумулирала огромна количина бујичног наноса. У средњем току Грачанице на дијелу од ушћа притоке Мачак до уласка у клисуру корито се знатно проширује, на појединим мјестима преко 200 м. са просјечним падом 1‰. На овом потезу такође је акумулирана велика количина бујичног наноса, чија дубина на појединим мјестима износи до 15 м.

Шири слив ријеке Грачанице лежи на крашком подручју кречњака и доломита. Доломитне стијене се налазе у распадању од чега потиче знатна количина бујичног материјала који се транспортује у ниже регионе. У сливу притоке Мачак, а нарочито у његовим притокама (Мијела, Мали поток и Бабљак), затим у сливу притоке Слатишњак налазимо на лапорасте шкриљце сиве, плавкасте и црвене боје. У додиру са водом лако се распадају и претварају у глинасту масу која се лако односи. Долина Грачанице састављена је од алувијалног наноса који потиче од моренских наслага из Бјелошевине и Дучића. Од ових моренских наслага бујице односе највеће количине материјала таложећи их у средњем и доњем току. У сливу Мачка и Слатишњака налазимо мјестимично на еруптивне стијене порфирита које су такође у распадању.

Што се тиче количине воде она је врло варијабилна у току године и зависи углавном од количине падавина. Постоје неколика стална извора воде у току читаве године. То су извориште Грачанице у Блацима, извориште Слатишњака и Јабланице. Међутим, у сушном периоду љета ова вода усљед понирања Грачанице не одржава се током читавог корита. Поред овог, у периоду љета сељаци је користе за наводњавање па се и на овај начин протицајна количина воде смањује. Минимална количина воде рачуната по генералном пројекту износи 0,20 м³/сек. док максимална износи 220 м³/сек. По појединим притокама максимална количина воде износи:

Горња Грачаница	80 м ³ /сек.
Слатишњак	35 м ³ /сек.
Гојуша	20 м ³ /сек. и
Мачак	85 м ³ /сек.
<hr/>	
Свега:	220 м ³ /сек.

На основу максималне количине воде извршено је пројектовање грађевинских објеката (каскада, преграда и др.).

Површина ширег слива Грачанице износи 202 км.². Од укупне површине слива шумско земљиште заузима око 30% или 6200 ха, док неплодно земљиште заузима око 58% тј. око 12000 ха. Остатак од 2000 ха заузима зиратно обрадиво земљиште.

Ужи слив горњег тока Грачанице обрастао је једним дијелом средњом и високом шумом, а знатно више шикаром која је у великој мјери девастирана. Шире подручје слива обрасло је високом шумом (буква, јела, црни бор и муника) што знатно утиче на смањење дотицања воде у корито Грачанице. Прије почетка извођења радова пошумљеност слива износила је око 65%. У ужем подручју расту домаће лишћарске врсте: цер, граб, јасен, лијеска, глог и др. У подручју Слатишњака наилазимо на густо обрасле поједине парцеле црвеном клеком која одлично везује терен. У самом кориту Грачанице у средњем и доњем току као и плавини јавља се врба, у нешто мањој мјери јова и незнатно вјештачки унесена топола.

Општа карактеристика Грачанице била би у томе да је то бујична ријека са изразитим бујичним притокама, које спирањем у својим сливовима и подривањем обала формирају велике количине бујичног наноса највише моренског поријекла што у периоду великих падавина и јаким љетних пљускова односи у ниже регијоне средњег тока и плавине Грачанице, типично карактеристично за бујичне токове.

III Мјере за уређење бујичног подручја

По концепцији првог пројекта за уређење овог подручја циљ је био: омогућити задржавање бујичног наноса на мјесту његовог постанка или дуж самог корита како би се спријечило његово даље транспортовање према ушћу у Горњу Зету. При изградњи хидроенергетског система „Горња Зета“ и стварању акумулационог базена Ливеровићи, поставило се као важно питање уређења бујичног подручја Грачанице. Првобитни пројекат, израђен прије рата, није био довољан већ се морао знатно допунити и детаљније обрадити у циљу што потпунијег рјешења читавог овог проблема. У пројекту су посебно обрађене грађевинско-технички објекти, а посебно шумско узгојни радови и то одвојено: за главни ток Грачанице, притоке Мачка и Слатишњака. Основу новоизграђеног пројекта сачињавају грађевинско-технички објекти и шумско узгојни радови, који се примјењују за уређење бујичних токова.

Грађевинско-технички објекти

а) Главни ток Грачанице

Главни ток Грачанице подијељен је на три дионице. Прва почиње од почетне коте 736 м. на хектометру 0+000 гдје се на-

лази прва каскада на 8,50 км. камионског пута Никшић—Мораво, а завршава се код ушћа десне главне притоке Мачка. Друга дионица се наставља од ушћа Мачка до ушћа друге притоке Слатишњака и трећа дионица горњи ток Грачанице од ушћа Слатишњака до ушћа Буковица и Усовине, у Горњем Моравоу.

На дијелу прве дионице просјечна ширина корита износи 200 м. са просјечним падом око 1‰. Корито је засуто шљунковитим материјалом чија дубина износи до 15 м. На првој дионици предвиђено је 41 објекат, од чега 7 каскада чије се висине крећу од 0,5 до 1 м. На другој дионици предвиђено је 50 објеката од којих 9 каскада са истим размаком и висином, док су на трећој дионици предвиђене двије преграде чије висине износе по 5 м. Ове преграде предвиђене су испод ушћа притока Буковица и Усовине чиме би се омогућила депонија бујичног наноса ове двије притоке у горњем току. Каскаде и преграде предвиђени су за прву фазу док су остали грађевински објекти (појасеви, прагови) предвиђени за другу и трећу фазу радова. Каскаде су пројектоване као објекти који поред регулације корита и консолидације обала имају и извјесну депонијску улогу у циљу задржавања бујичног наноса у кориту прије акумулационог базена.

б) Притока Мачка са саставним притокама Мијела, Суви До, Мали Поток, Бабљак и Челина.

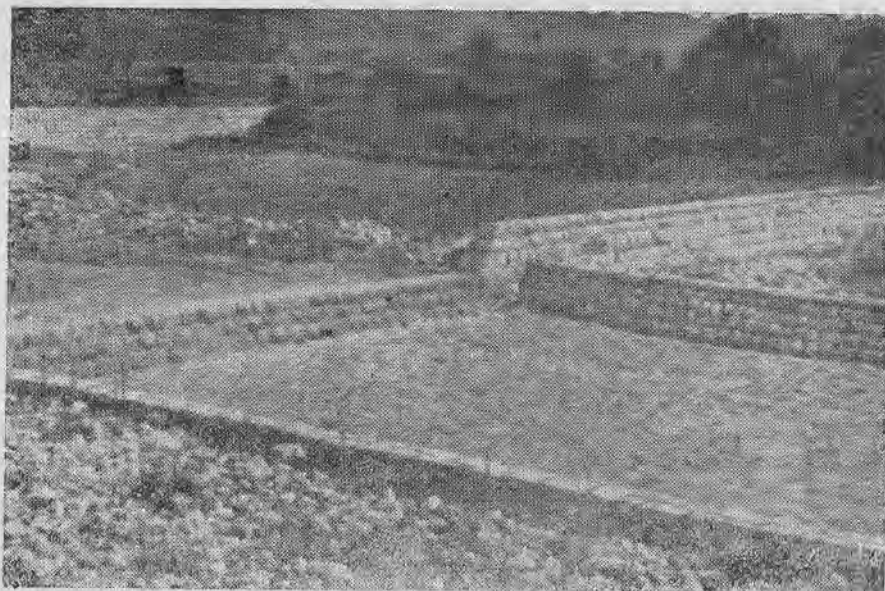
Најважнији грађевински објекти предвиђени су на дијелу главног тока Мачка од ушћа у Грачаницу до мјеста гдје се уливају притоке Мијела, Суви До и Мали Поток, које све скупа чине притоку Грачанице Мачак. На овом дијелу у укупној дужини од 2400 м. пројектовано је 45 објеката од којих 18 каскада и једна преграда. Висина каскада креће се од 1—2 м., а висина преграде износи 4 м. Преграда је предвиђена на крају ове дионице тј. на мјесту гдје се уливају наведене три притоке које сачињавају Мачак.

Притока Мијела чија дужина износи 1100 м. са просјечним падом од 10‰ изразита је бујична притока. У њеном току предвиђено је 10 преграда чија укупна висина износи 21 м. Друга важна притока Мачка је Суви До чија дужина износи 2000 м. са просјечним падом од 15‰. У овој притоци предвиђен је највећи број грађевинских објеката с обзиром на њену дужину и велики пад, од којих 34 каскаде и 58 преграда. Остале притоке Бабљак, Мали Поток и Челина су нешто мање дужине и слива, али са јако еродираним сливом одакле долази прилично бујичног наноса. У овим притокама предвиђено је 8 преграда и велики број рустикалних објеката у сливу.

в) Слатишњак са притокама

Слатишњак је последице Мачка друга већа притока Грачанице која по еродираниости слива и количини бујичног материјала подложном подривању и одношењу представља врло активну бујицу.

Шумски покривач у њеном сливу је знатно девадиран што још више утиче на разорно дејство ове бујице. Површина слива износи 220 ха. Најнижа тачка, на ушћу у Грачаницу, је 797 м., а највиша 1.640 м. (Скорин Врх) испод чијег подножја се бујица формира. Доњи ток Слатишњака усјечен је у моренском наносу одакле се стварају највеће количине бујичног наноса. Средњи ток налази се на кречњачко-доломитској подлози, а горњи, изворишни дио на шкриљасто-флишној, која је највећим дијелом сасвим огољела без икаквог биљног покривача. Због посебних карактеристика читавог слива и корита, грађевински објекти су

Детаљ каскаде са кипетом у кориту бујице Мачак

предвиђени у нешто већем броју. Ово је сасвим разумљиво када се има у виду да постојеће корито треба фиксирати, обале учврстити и обезбиједити депонију бујичног материјала који се спирањем слива и подривање обала јавља у великим количинама. Циљ уређења је да се пречишћена вода, ослобођена бујичног наноса, спроведе у акумулацију Ливеровићи. Дужина главног тока Слатишњака износи 2300 м. Од ушћа у Грачаницу до каменог моста на путу Никшић — Мораково предвиђен је канал на Слуп у дужини 682 м. На овој дионици предвиђено је и 12 каскада укупне висине 15 м. Даље, до ушћа Шундића Потока предвиђено је 7 преграда чије укупне висине износе 17 м. Поред овог, предвиђено је још 17 преграда у горњем току, као и низ других мањих објеката и рустикалних зидова у сливу.

Шумско-узгојни радови

Шумско узгојни радови су посебно обрађени за читаво подручје Грачанице по појединим приточним сливовима. Њима је дат приоритетан значај. У склопу шумско-узгојних радова предвиђено је обично пошумљавање, специјално пошумљавање, чишћење и ресурекиционе сјече у постојећим девастираним шикарама. У главном току Грачанице приоритет је дат грађевинско-техничким објектима, док је у сливу Мачка и Слатишњака предвиђен главни дио шумско-узгојних радова.

У сливу Мачка предвиђено је да се третира 164 ха, што износи око 12% од укупне површине слива. Од укупне површине предвиђено је за обично пошумљавање 84 ха, за специјално пошумљавање 39, за чишћење 21 и за ресурекиционе сјече 20 ха. Од укупне површине отпада на Мијелу 84 ха, Суви До 33 и Бабљак 47 ха.

Пошумљено приим бором 1953. године — Мијела

У сливу Слатишњака предвиђено је 107 ха за шумско-узгојне радове и то: обично пошумљавање 45 ха, специјално пошумљавање 31 ха, чишћење 16 ха и ресурекиционе сјече 15 ха.

У горњем току Грачанице предвиђено је 33 ха за обично пошумљавање.

Према стању постојећег биљног покривача у сливу, предвиђено је обично и специјално пошумљавање. За обично пошумљавање предвиђене су оне површине гдје је сачуван површински

хумусни слој тако да још увијек имамо травног покривача са мјестимичним аутохтоним дрвенастим формацијама. За специјално пошумљавање предвиђене су оне површине које су сасвим деградиране, на којима нема травног покривача. Примјеном посебних специјалних мјера карактеристичних за бујична подручја ове дјелимично и сасвим еродиране површине кроз догледно вријеме могле би се привести пошумљавању. Оваквих површина има у Мијели, Бабљаку и Слатишњаку.

Чишћење је предвиђено у циљу уклањања непожељних врста, које могу бити од сметње за даљи развој ново-пошумљених садница. Ту се првјенствено мисли на уклањање глога, купине, као и оних појединачних превршених и окресаних стабала који својим присуством могу да буду од сметње за ново-подигнуте културе.

Ресурекциона сјеча предвиђена је као мелиоративна мјера у циљу природне регенерације постојеће шикарасте шуме у појединим дијеловима слива. Овдје на првом мјесту долазе чисте састојине лијеске (*Corylus avellana*) која је услед сталног напада од стоке и коришћења од стране мјештана за пруће, сасвим девастирана, па се овом мјером, с обзиром на јаку избојну моћ, може брзо обновити.

IV Извршење радова

Након одобреног пројекта приступило се, почетком 1953. године, извођењу првих радова на уређењу овог бујичног подручја. Са извођењем радова отпочело се са двије стране и то: грађевинско-технички објекти почели су да се подижу од доњег тока Грачанице са коте 736 м. узводно, а са шумско-узгојним радовима почето је у горњим токовима Мијеле, Сувог Дола, Бабљака и Слатишњака. Овдје се одступило од уобичајеног редосљеда извођења радова у бујичарству тј. од изворишта — челенке бујице према ушћу, што је у сваком случају економичније и гдје се постиже знатно бољи успјех. Циљ оваквог редосљеда диктирали су посебни услови, јер се на овај начин жељело постићи регулисање доњег тока Грачанице узводно од акумулације и консолидација обала уз извјесно депоновање донесеног материјала из горњег тока и притока. Предвиђено је да се сви објекти одређени за изградњу у првој фази изградње у року од четири године, што би било сасвим довољно да се акумулација Ливеровићи осигура од нежељеног бујичног наноса. Међутим, предузећа која су на лицитацији добила ове радове нијесу била припремљена у довољној мјери те се предвиђени план радова по годинама није могао извршити. Тако се догодило да одобрена средства у 1953, 1954. и 1955. години нијесу искоришћена ни за 50%. Разлог оваквог подбацивања извршења радова лежи углавном у слабој лицитационој понуди као и у лошој организацији рада. Слаба лицитациона понуда за ове радове у чему су се извођачка предузећа

увјерила одмах након приступања послу, утицала је у толикој мјери што су извођачи намјерно избјегавали ангажовање већег броја радне снаге и потребне механизације, тако да су радови знатно остали у закашњењу. То се може закључити из приложене табле у којој су таксативно набројени подаци о извршењу укупних радова на уређењу овог бујичног подручја. Тако, на примјер, у 1954. и 1955. години када је требало извести највећи дио ових радова и када су финансиска средства била скоро неограничена, на грађевинским радовима утрошено је у 1954. години око 48 милиона динара, а у 1955. око 58 милиона динара. Међутим, годишњи планови по годинама само за грађевинске радове износи су преко 100 милиона динара. У почетку се, ипак, сматрало да ће се ово надокнадити наредних година јер се није могло претпоставити да ће доћи до гашења кредита за извођење грађевинских радова у бујичном подручју Грачанице. Међутим, догодило се баш то и већ на почетку 1956. године за извођење радова на уређењу овог подручја није предвиђено ништа, већ су кредити били сасвим угашени.

Шумско-узгојни радови извођени су у режији инвеститора. За ту сврху подигнут је и сопствени шумски расадник за производњу садница. Припрема терена вршена је углавном на терасе, док су рупе мање заступљене. Упоредо са припремом земљишта извођене су и мање рустикалне преграде у мањим и већим јаружацама у сливу, тако да је за неколике године дошло до попуњавања ових рустикалних зидића еродираним материјалом, а касније се на овим заплавинама вршила садња садница. Број рустикалних зидића одређиван је на терену од стране стручног органа који је изводио ове радове. Поједини овакви зидићи у зависности од дубине јаруге и потока, износили су по неколико метара висине, а дужина у круни зида достигала је на појединим мјестима до 20 м. Зидови су извођени у сувом и њиховим подизањем учинило се много на смањењу ерозионе моћи чиме се постигло да се овакви огољени терени пошуме.

Као што се из приложене табеле види, у сливу Мачка и Слатишњака изграђено је 7324 м³ рустикалних зидића. По 1 ха просјечно око 30 м³ ових зидића, рачунајући површине предвиђене за пошумљавање. Захваљујући изради овако густе мреже зидића као и густе садње (око 10.000 садница по ха), успјело се да се сливно подручје појединих притока Грачанице у знатној мјери консолидује, а тиме и смање ерозиони процеси. Пошумљавање је вршено углавном са црним бором и багремом. У самим коритима притока ишло се са резницама врбе и тополе. С обзиром да су припреме терена за пошумљавање извођене врло солидно, као и да су произведене саднице у сопственом расаднику такође биле доброг квалитета, успјех на пошумљавању је изнад нормалног

просјека. Овоме треба додати да су и временске прилике у току 1953, 1954. и 1955. године било врло повољне са доста падавина за вријеме прољетње и јесење садње. Са шумско-узгојним радовима отпочело се 1952. године прије него је пројекат за уређење бујичног подручја био израђен. Прве двије године ови радови су извођени преко Шуског газдинства, а касније је код инвеститора хидроелектране „Горња Зета“ формирана посебна режијска група за ове радове. Са пошумљавањем је обухваћена читаво предвиђена површина у сливу Мачка и Слатишњака, као што се види из приложене табеле. Међутим, остале шумско-узгојне мјере које су биле предвиђене: ресурекиционе сјече, чишћење и др. нијесу изведене према концепцији пројекта. При извођењу ових мјера, као и пошумљавања, наилазило се на велике тешкоће, а нарочито због претходно неријешених имовинско-правних односа. Скоро читаво подручје предвиђено за шумско-узгојне радове је у приватном посједу, а налази се непосредно у атарима села Кута, Васиљевића и Бјелошевине, које дотичним сељацима служи углавном за испашу стоке, а нарочито за вријеме прољећа и јесени. Због тога је инвеститор наилазио на велике тешкоће иако је читаво ово подручје од стране ондашњег народног одбора срезом стављено под строги шумски забран. Но, упркос низа тешкоћа на које се наилазило у извођењу шумско-узгојних радова, може се за задовољством констатовати да је успјех изнад задовољавајућег. Стање постојећих вјештачких култура на читавом пошумљеном дијелу је добро, што се сада, након неколико година одкада је гро радова изведен, може сасвим оцијенити. Површине које су пошумљене добро су очуване од приступа стоке, што свједочи добар травни покривач и очуване саднице. Саднице црног бора су на појединим парцелама достигле висину преко два метра, док су багремове саднице понегдје високе преко пет метара. На овим теренима гдје је био нешто гушћи склоп матичне састојине прије пошумљавања, црноборове саднице су слабијег изгледа, тањег стабла и блеђе четине. Ово је посљедица недовољног присуца свјетлости. Овакве парцеле наилазимо у подручју Слатишњака гдје се налазе старе храстове лисничке шуме, превршене дугогодишњим коришћењем лисника па се под њиховим крошњама борове саднице слабо развијају. Ово указује на чињеницу да је на овим теренима требало претходно извршити чишћење непожељних и већ дотрајалих храстових стабала.

На шумско узгојним радовима до краја 1956. године утрошено је око 27 милиона динара, а обухваћена је површина од 279 хектара. То значи да коштање ових радова по 1 хектару износи око 100.000 динара. На грађевинским објектима утрошено је укупно 168 милиона динара што значи да у укупном коштању свих изведених радова, шумско-узгојни учествују са око 14%. Ово није реалан однос када се узме у обзир да су грађевински објекти завршени са врло незнатним процентом у односу на стварне потребе, како је то и пројектом предвиђено.

V Закључак

Не улазећи у то да ли је инвеститор био у могућности да ове радове настави, првјенствено грађевинске објекте, као и то да ли је редосљед радова био добро одређен, хтјели бисмо да укажемо на неке моменте у вези свих ових радова у бујичном подручју Грачанице, а од којих зависи акумулација Ливеровићи, као и постојећи систем канала за довод воде за хидросистем „Горња Зета“.

Што се тиче грађевинско-техничких објеката који су изграђени у кориту Грачанице и Мачка, њих укупно 20, сматрамо да је то сасвим недовољно ако се мисли да се постојећа акумулација Ливеровићи обезбиједи од затрпавања бујичног наноса. Ово је само један незнатан дио од укупног броја објеката предвиђених за консолидацију овог бујичног подручја. У циљу спречавања транспорта бујичног наноса према акумулацији Ливеровићи намеће се као хитно питање довршења свих објеката предвиђених у првој фази радова, а то су каскаде и преграде као приоритетни објекти. Овдје првјенствено мислимо да се ови објекти заврше у доњем току Мачка до ушћа Мијеле и Суводола, а у притокама Мачка оне које по пројекту имају прворазредни значај, што би се на терену конкретно одредило. У бујици Слатишњака такође треба изградити оне објекте који имају за циљ утврђивање обала и који осигуравају депоновање бујичног наноса. У горњем току Грачанице треба изградити предвиђене двије преграде чије су висине по пет метара, како би се бујични нанос из неколико врло активних бујица могао депоновати и задржати иза преграда.

Изградња ових објеката, са оним што је већ довршено давало би извјесну гаранцију да се постојећа акумулација осигура од сталног будућег затрпавања бујичним наносом, који се јавља у великим количинама.

Поред овога, у сливу појединих притока (Мијела, Бабљак и Слатишњак) поред већ изведених шумско узгојних радова, требало би на оним површинама на којима нема уопште биљног покривача, путем специјалних мјера исте привести култури. Оваквих терена има око 100 хектара. Системом такзованих мртвих плетера као и системом оживљавања мртвих плетера кроз догледно вријеме могли би се створити услови да се пошуме. Систем плетера на стрмо-еродираним површинама представља најбољи начин специјалних мјера у вјештачком пошумљавању. Њихов шахматски распоред омогућује задржавање материјала који се стално спира са огољене површине, а који се системом плетера задржава и ствара могућност да се саднице подигну. Обично се у почетку иза плетера сади багрем, као пионирска врста, а касније, када се терен нешто стабилизује, приступа се пошумљавању главних врста (бор, храст, орах и др.). У почетку багрем служи као преткултура чија се пионирска улога састоји у припреми терена главним врстама. Имамо и таквих терена гдје би одлично послужила америчка врба (*Salix americana*). Она се

одликује тим својствима што иде и на сувљим теренима тамо гдје друге врсте врба не би нормално могле егзистирати.

Такође није од мање важности за овако изразита еродирана подручја уношење аморфе (*Amorpha fruticosa*) која би у систему плетера одлично послужила за везање терена. Добра јој је страна што се брзо размножава сјетвом сјемена. На оним теренима чији је нагиб преко 50%, а таквих има у Мијели и Слатишњаку, одлично би дошао такозвани систем оживљавања мртвих плетера, који је на оваквим теренима показао одличне резултате. У подручју Јабланичког језера, гдје су уложена огромна средства за пошумљавање сливног подручја, овакав систем плетера дао је изванредне резултате.

На крају да нагласимо и још један проблем који се појавио послје изградње акумулационе бране Ливеровићи, а о којем пројектант бујичарских радова није водио рачуна из сасвим оправданих разлога. Низводно од акумулационе бране до ушћа Грачанице у Горњу Зету нијесу се предвиђали никакви бујичарски радови, зато што се рачунало да се подизањем бране ток Грачанице прекинуо, те се сматрало да ће убудуће овај дио корита остати без воде, па самим тим и безопасан. За вријеме надоласка великих вода било је предвиђено да се акумулација Ливеровићи користи за хидроцентралу Озринићи, чиме би се спријечило преливање вишка воде преко бране. Касније се одступило од ове концепције, услед чега у зимском периоду за вријеме надоласка великих вода долази до преливања вишка воде преко бране и даљег отицања коритом Грачанице у Зету, односно у новоизграђени канал за хидросистем „Горња Зета“. Зато се догађа да се постојећи канал затрпава бујичним наносом са плавине Грачанице, што ствара нову тешкоћу за нормалан рад хидросистема „Горња Зета“. Овако новонастала ситуација захтијева и нова улагања, наиме регулисања протока воде доњим током Грачанице. Да би се ово регулисало потребно је извршити кинетирање читаве плавине Грачанице у дужини од најмање 5 км.

Потребно је напоменути и то да се постојећи грађевински објекти израђени у кориту Грачанице и Мачка уопште не одржавају, па чак ни извјесна оштећења која су претрпјели неки објекти услед надоласка великих вода (каскада бр. 8 у Мачку) нијесу поправљена. Рушење једног дијела задње израђене каскаде у Мачку, чија је висина на преливу каскаде износила два метра, због удара велике воде, најбоље показује да су досада израђени објекти недовољни да би читав предвиђени систем ових објеката могао да дјелује као једиствена цјелина. Сви израђени објекти су на преливима и подслапљима подлокани, а нико се

није постарао да се на ова мјеста набаце обични камени блокови као што је то уобичајено у бујичарству. Камени набачај испод сваке каскаде и преграде предвиђа се након двије-три године послје њихове изградње, као прва мјера у циљу одржавања бујичних објеката.

Према томе, Глачаница као бујична ријека треба комплетне да се посматра и као таква да се третира у склопу уређења цијелог бујичног водотока; у противном, може доћи до нежељених посљедица.